

ο Πόντος και « ο Ζώρας του Πόντου »

Γράφει ο
Byron Tomazos
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: byron.tomazos@
warsila.com

Τον πρώτο πόντιο τον γνώρισα στη Γερμανία όπου σπούδαζα. Τον έλεγαν Κώστα Αμανατίδη, φτωχόπαιδο αλλά κιμάρης, εργατικός και περήφανος. Δούλευε παράλληλα με τις σπουδές του για να τα βγάλει πέρα. Δυστυχώς η παρέα μας των Ελλήνων δεν ήταν εξαιρέση και τον πειράζαμε συνεχώς με τα ποντιακά ανέκδοτα. Είχε ωστόσο μια εσωτερική δύναμη να τα αποκρούει, μια ικανότητα που ακόμα θαυμάζω αναπολώντας την παρά μας και απορώντας για να είμαι ειλικρινής με τη διάφορη συμπεριφορά μας. Είχαμε την ίδια κλάση στο στρατό, αλλά ο Θεός είχε άλλη αλληλουχία στις κλάσεις και τον πήρε γρήγορα μαζί του...

Όταν είχα πάει στην Καπαδοκία, όπου έγραφα ένα οδοπορικό, πέρασα πολύ κοντά από τα μέρη του Πόντου. Η επιθυμία μου ήταν να επισκεφθώ τους τόπους που είναι συσφραμμένοι με την ιστορία του έθνους μας. Ομολογώ, ωστόσο, ότι διαπίστωσα πόσα λίγα πράγματα γνώριζα για τους Πόντιους όταν διάβασα το βιβλίο του Τάσου Κοντογιαννίδη «Ο Ζώρας του Πόντου», από τις εκδόσεις Λιβάνη.

Ο βίος του «Ζώρα του Πόντου» με ενέπνευσε να γράψω αυτό το άρθρο αναλογιζόμενος την ιστορία αυτού του πανάξιου λαού.

Με ενέπνευσε καθώς καταδεικνύει όμορφα στοιχεία της ποντιακής αλλά και της ευρύτερης ελληνικής ιδιοσυγκρασίας που με μύθο, αυταπάρνηση, απαντοχή και πίστη καταφέρνει να επιβιώνει και να παράγει πολιτισμό αλλά και να διδάσκει ανθρωπισμό ακόμα και μέσα από τις αντιεξότερες βιοτικές συνθήκες.

Στο σχολείο μας μάθαμε λίγα πράγματα για τον Πόντο, γιατί η Ποντιακή ιστορία, δυστυχώς, δεν είχε ακόμα συμπεριληφθεί στην ιστορία του Ελληνικού έθνους και από ότι μαθαίνω ακόμα δεν έχει ενταχθεί στην διδακτέα ύλη, και για αυτό δεν τη διδάσκονται ούτε τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας...

Είναι κρίμα να μην επικοινωνείται η οδύσεια αυτών των ανθρώπων, που έζησαν τέτοια τραγωδία, σφαγιάστηκαν και ξεκληρίστηκαν οι οικογένειές τους γιατί ήταν Έλληνες και δεν δέχονταν να αποβάλλουν την ελληνική τους ταυτότητα και τα πιστεύω τους. Όπως οι χριστιανοί υπέφεραν τα χίλια μύρια για τη θρησκεία τους και τα πιστεύω τους, το ίδιο υπέφεραν και οι Πόντιοι υπερμαχούμενοι τον Ελληνισμό και την Ελληνική τους ταυτότητα.

Ο Πόντος περιλαμβάνει μια ευρύτερη περιοχή γύρω α-

Ο Ζώρας του Πόντου
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑΝΙΔΗΣ

πό τη Μαύρη Θάλασσα (βλ. χάρτη) δηλαδή τον Εύξεινο Πόντο (Φιλική Θάλασσα). Ο όρος αποτελεί ευφημισμό του «**Άξεινος Πόντος**» (αφιλόξενη θάλασσα) όπως λεγόταν αρχικά καθώς η διάπλευση ήταν ιδιαίτερα δύσκολη.

Το όνομα «**Πόντος**» ήρθε τελικά να «σημάνει» το βόρειο τμήμα της έκτασης της Μικράς Ασίας, από τα σύνορα της Γεωργίας στην ανατολή μέχρι τη Σινώπη στη δύση: ένα έδαφος υψηλών βουνών, βαθιών κοιλάδων και φυσικών λιμανιών.

Οι Έλληνες έμποροι δημιούργησαν αρχικά τις θέσεις εμπορικών συναλλαγών κατά μήκος αυτής της ακτής, πριν από περίπου 3.000 χρόνια, θέσεις-φυλάκια που σταδιακά αναδείχθηκαν σε χωριά, οικισμούς και πόλεις! Όπως οι πιο ευρείως γνωστές παράκτιες μητρικές πόλεις του Αιγαίου, της Μικράς Ασίας, έτσι και οι πόλεις του Πόντου ανέδειξαν μεγάλους φιλοσόφους όπως τον **Διογένη**, γεωγράφους όπως τον **Στράβωνα** και εν γένει πολλές άλλες φυσιογνωμίες του πνεύματος.

Προστατευμένη από τις υψωμένες «Άλπεις του Πόντου», η περιοχή έχει μια μακροχρόνια παράδοση ανεξαρτησίας. Το βασίλειο του Πόντου που κυβερνήθηκε πρώτιστα από τους έξι βασιλιάδες, τους επονομαζόμενους **Μιθριδάτες**, ήταν ελληνικό κράτος που διήρκεσε από το 291 π.Χ. ως τη Ρωμαϊκή κατάκτηση, το 63 π.Χ. Ακολούθησε η Ρωμαϊκή περίοδος και έπειτα η Βυζαντινή, κατά τη διάρκεια της οποίας ο Πόντος βίωσε φάσεις μεγάλης ευημερίας.

Μετά από την πτώση της Κωνσταντινούπολης, στην τέταρτη σταυροφορία (το 1204), η **Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας** δημιουργήθηκε ως ένα ανεξάρτητο διάδοχο κράτος από τους Κομνηνούς κυβερνήτες. Η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας ήταν το τελευταίο ελληνικά-κυβερνώμενο έδαφος που υπέκυψε στους Οθωμ-

νούς Τούρκους το 1461.

Η απομόνωση του Πόντου βοήθησε στη διατήρηση πολλών Ελληνικών γλωσσικών στοιχείων, που είχαν εξλειφθεί πολύ πριν στον υπόλοιπο ελληνισμό, όπως συνέβη και με τη περίπτωση της Κύπρου, όπου έντονα γλωσσικά στοιχεία συντηρήθηκαν λόγω της γεωγραφικής της απομόνωσης.

Η Ποντιακή ελληνική διάλεκτος αποτελεί μια από τις πιο αρχαϊκές μορφές της ελληνικής γλώσσας, ομιλούμενη μέχρι και σήμερα. Πολλοί ομιλητές της Ποντιακής διαλέκτου, ζουν σήμερα στην Τουρκία και είναι μουσουλμάνοι, ενώ η πλειοψηφία τους διαμένει στην Ελλάδα.

Η λαογραφία του Πόντου είναι επίσης αρχαϊκή. Ο **Πυρρίχιος** (ή πολεμικός χορός), ήταν ένα μέρος του ελληνικού πολιτισμού 2.500 έτη πριν, όπως αποδεικνύεται από τα αετώματα του 5ου αιώνα π.Χ. Οι Έλληνες του Πόντου θα αναφερθούν μετέπειτα σε αυτόν το χορό, συχνά, ως «**Σέρρα**» ενώ οι μουσουλμάνοι του Πόντου αναφέρονται σε αυτόν ως «**Horon**».

Οι Έλληνες του Πόντου είχαν τη φήμη δεινών μαχητών-πολεμιστών, και αποτέλεσαν ιδιαίτερο στόχο κατά τη περίοδο της γενοκτονίας (1914-1923), στη διάρκεια της οποίας 353.000 Έλληνες του Πόντου αναφέρθηκε να έχουν κατασφαχτεί από χέρι Οθωμανών, νεο-Τούρκων και τελικά Κεμαλιστών. Το γεγονός είναι συλλογικά-καθολικά γνωστό ως «**ελληνική γενοκτονία**», και κοστίζει ακόμα περισσότερες ελληνικές ζωές αν συνυπολογιστούν όλες οι περιοχές της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η μοίρα των Πόντιων καθορίστηκε στις διαπραγματεύσεις στη Λοζάνη με την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας που οδήγησαν όλους τους ορθόδοξους Έλληνες του Πόντου σε ξεριζώ-

Ο **Ζώρας** είναι πατέρας του γνωστού επιτυχημένου επιχειρηματία **Δημήτρη Μελισσανίδη**. Ολόκληρη η ζωή του, 82 χρόνια, η περιπετειώδης ιστορία του περιγράφεται στις 280 σελίδες, του βιβλίου «**Ο Ζώρας του Πόντου**»,

που έγραψε ο **Τάσος Κοντογιαννίδης**. Ο **Ζώρας**, γνώρισε πρωτοφανείς διωγμούς, κακουχίες, εξορίες και τέλος, τον ξεριζωμό και την προσφυγιά. Όμως δεν το έβαλε κάτω. Δημιούργησε, μοιράστηκε, αγάπη-

σε. Ανάλωσε τη ζωή του στην εργασία των πασχόντων συνανθρώπων του και την ενίσχυση των ποντιακών συλλόγων, σωματείων και ιδρυμάτων, όπως η «**Παναγία Σουμελά**», και όχι πάντα από το περίευσμά του.

μό προς την Ελλάδα. Οι μουσουλμάνοι του Πόντου είχαν την άδεια για να παραμείνουν. Σήμερα αυτοί οι μουσουλμάνοι συνεχίζουν να μιλούν «Ρωμαϊκά ή Rum», μια διάλεκτο που προέρχεται από την ανατολική ρωμαϊκή (ή Βυζαντινή) αυτοκρατορία (πηγή: Διαδίκτυο).

Συνήθως, η Ιστορία, εκτός από σπουδαία γεγονότα καταγράφει τη δράση και τα έργα των πολιτικών που άσκησαν εξουσία, τις ανδραγαθίες των στρατιωτικών και τους ανθρώπους που διακρίθηκαν στα γράμματα, τις τέχνες και τις επιστήμες. Σπάνια η Ιστορία καταπιάνεται με ανθρώπους που είχαν άλλες σπουδές, κοινωνικές και φιλανθρωπικές δραστηριότητες, που ίσως η αξία τους ή η προσφορά τους να ήταν περισσότερο ωφέλιμη στην κοινωνία. Τέτοια είναι και η περίπτωση του «**Ζώρα**».

Ο **Ζώρας του Πόντου** αντιπροσωπεύει ένα λαό που πέρασε τη δική του «**Οδύσεια**», μια «**Οδύσεια**» που δεν είναι δυστυχώς ιδιαίτερα γνωστή σε εμάς. Αυτός ο λαός έζησε ως μια μειονότητα μέσα σε κράτη που η συμπεριφορά τους και οι μακροχρόνιες πολιτικές τους ήταν ο παραμερισμός ή η εξόντωσή του. Η πλειονότητα ζούσε σε κατεχόμενη περιοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η οποία (και λόγω θρησκευτικής διαφοροποίησης) του καταπίεζε και έψαχνε στο βάθος ευκαιρία να τους αφανίσει. Μετά άρχισαν να διασκορπίζονται κοντά στην Ρωσία, στη χριστιανική Ρωσία.

Ο **Στάλιν**, ο μεγαλύτερος σφάγας του περασμένου αιώνα, που λέγεται ότι εκτέλεσε πάνω από δέκα εκατομμύρια άμαχο πληθυσμό, ήταν μοιραίος και για χιλιάδες Ποντίους. Ναι καλά διαβάσατε, δέκα εκατομμύρια, και έπειτα με μόνο(!) 6 εκατομμύρια ο Χίτλερ για να κάνουν ένα εντυπωσιακό «**Summa Summarum**» των 16 εκατομμυρίων κατ' ελάχιστον.

Η οικογένεια του **Ζώρα**, ήταν αρχικά εγκατεστημένη στην Τραπεζούντα, μια από τις πιο αξιόλογες πόλεις του Πόντου. Έχουμε στοιχεία από το 1850 σύμφωνα με τα οποία ζούσαν εκεί γύρω στους δεκαεφτά χιλιάδες Έλληνες, οι οποίοι κυριαρχούσαν σε όλους τους τομείς. Ήταν η ελίτ της πόλης, έμποροι, τεχνίτες και μαγαζάτορες (ενώ οι Τούρκοι ήταν κατά κανόνα αχθοφόροι, διοικητικοί υπάλληλοι ή εκτελούσαν περιστασιακές εργασίες).

Το λιμάνι της Τραπεζούντας είχε μεγάλη κίνηση και συνδέσεις με τα λιμάνια της Σύρου, της Σμύρνης, της Αλεξάνδρειας και της Μασσαλίας.

Η **Τραπεζούντα** ήταν η παλιά πρωτεύουσα των Κομνηνών, ήταν σαν το σημερινό Monte Carlo με μεγάλα σπίτια, εντυπωσιακές αουλές, ωραία αρχιτεκτονική.

Η κοινωνία τους ήταν πάντα απλόχερη προς φιλανθρωπικά ιδρύματα, εκκλησίες, σχολεία, φιλόπαιθα ταμεία. Είναι συνήθως ίδιοι των μειοψηφιών να έχουν εντονότερο τη στοιχειώδη της αλληλοβοήθειας, του «συνδεδετικού κρικού», να αλληλοβοηθούνται και να βοηθούν απλόχερα.

Η οικογένεια του **Ζώρα** είχε μια μακρά πορεία, που άρ-

χιζε από την Τραπεζούντα και συνέχισε σε Αργυρούπολη - Κάρς - Βλάντικαυκας - Οδησό - Αθήνα - Χαλκίδα - Κατερίνη - Φλώρινα - Τρίπολη - Νίκαια.

Ο **Ζώρας** γεννήθηκε το 1920 στο «**Βλάντικαυκας**», τον βάπτισαν με το όνομα Γιώργος, Γούρα στα Ποντιακά, αλλά όλοι τον φώναζαν Ζώρα.

Πάντα ο Ζώρας ξεχώριζε από τα άλλα παιδιά. Ήταν άτακτος μαθητής και εκείνα τα χρόνια «έδινε και έπαιρνε» το ξύλο στο σχολείο λόγω της ζωρότητας, της δύναμης και της εξυπνάδας που τον διέκρινε. Ωστόσο, έγινε τελικά και «επιμελητής» στην τάξη του.

Τελείωσε το δημοτικό σχολείο στο Βλάντικαυκας, το 1937, και ήταν τυχερός καθώς την επόμενη χρονιά το κομμουνιστικό καθεστώς έκλεισε όλα τα ελληνικά σχολεία και τις εκκλησίες.

Ο Ζώρας όπως τον περιγράφουν όλοι ήταν ένας πανύψηλος, θεόρατος, γιγάντιος, ένας Καραϊσκάκης και Ζορμπάς μαζί. Ένας πρόσφυγας, μαχητής, γλεντζές, λυράρης.

Έτσι παλικάρι που ήταν δε θα έμενε με σταυρωμένα χέρια κατά τη διάρκεια του πολέμου. Έλαβε ενεργό μέρος στην Εθνική Αντίσταση το 1941-1945, όπου του απονεμήθηκε και αντίστοιχο μετάλλιο για τη δράση του, ενώ του συνοδεύει μία μεγάλη ιστορία με συλλήψεις, καταδικές σε θάνατο, αποδράσεις κ.α.

Όλοι οι Πόντιοι δείχνουν μεγάλη ευλάβεια και πίστη στην Παναγία, έτσι κατέκλειναν τα Μοναστήρια των Δεκαπενταύγουστο, όπως της Παναγίας της Σουμελά, της Παναγίας Γουλερά ή της Παναγίας του Πάλογλι στο Κάρς. Ξεκινούσαν όλοι με τα πόδια, ενώ ορισμένοι οικογενειακά, φορτωμένοι και με και τα μωρά τους και με πολλά τάματα από το πρώι της Παραμονής. Έτσι μεγάλωσε ο Ζώρας με έντονο το αίσθημα ευλάβειας στη θρησκεία, τη Παναγία και με έντονο το αίσθημα της φιλανθρωπίας τις οποίες εξασκούσε συστηματικά και με το υστέρημα και με το υστέρημα του (παρεμπιπτόντως η αληθής αξιολόγηση και το αξιακό περιεχόμενο της φιλανθρωπικής δωρεάς σχετίζεται με το θυσιαστικό μέγεθος της εκάστοτε προσφοράς και όχι με το απόλυτο μέγεθος ή τον πρακτικό αντίκτυπο της δωρεάς - δηλαδή αυτό το «με το υστέρημα του» είναι που κάνει τη διαφορά!).

Οι ποντιακές ρίζες του Ζώρα, η βαθιά χορηγηθείσα από την οικογένειά του αγωγή και η ενδόμυχη μαχητικότητα του, τον οδήγησαν σε διάφορες πράξεις αυταπάρνησης για την οικογένειά του, τους φίλους του, τον Πόντο, την Πατρίδα, τον άνθρωπο...

Ο κύριος λόγος που γράφω για τον «**Ζώρα του Πόντου**» είναι γιατί ευελπιστώ να δώσω ακόμα μια φορά μέσω του «**Ζώρα**» φόρο τιμής σ' αυτό το λαό που υπέ-

φερε τα πάνδεινα και έχασε τα πάντα, ακόμα και γενοκτονία υπέστη, γιατί ήθελε να παραμείνει «**Ελληνικός**».

Ο Παναγιώτατος Οικουμενικός Πατριάρχης **Βαρθολομαίος**, ο οποίος προλόγισε το βιβλίο, μεταξύ άλλων γράφει για την προσφορά του: «**πρόσφυγας, υστερούμενος, θλιβόμενος, κακουχούμενος, τόπον εκ τόπου συνεχώς διαμειβών, μαζί με την οικογένειά του και τας μυριάδας των ομογενών του πολυτήμονος και βαρυσάιδιμος ποντιακού στοιχείου, με μόνον πλούτον του την πίστη εις το Θεό, την προσήλωσιν εις την αρετή, την πολλή αγάπη προς τον συνάνθρωπο και με την ευφύια και ακάματον εργατικότητα του**». Τώρα, για τις άλλες χάρες του, του **γλεντζέ**, του **λυρατζή**, του **κιμπαρή**, γράφει στον πρόλογο του βιβλίου ο γνωστός σε όλους Λευτέρης Παπαδόπουλος, ο δημοσιογράφος και συγγραφέας: «**Βούρκωσα όταν διάβασα τη ζωή του Ζώρα. Έβλεπα στα βήματά του τα βήματα των γονιών μου, τον αγώνα και την αγωνία τους να τα φέρνουν βόλτα ακόμα και στην Ελλάδα, όταν πόλεμοι και άπρονες εξουσίες τους έδιωξαν με απάνθρωπη σκληρότητα από τον τόπο που πρωτόπαν καλημέρα στον ήλιο**».

Ο **Ζώρας** είναι πατέρας του γνωστού επιχειρηματία **Δημήτρη Μελισσανίδη**. Τον Δημήτρη τον γνώρισα στα αρχικά στάδια της καριέρας του, τώρα που διάβασα το βιβλίο για τον πατέρα του καταλαβαίνω γιατί ο Δημήτρης επέτυχε τόσο! Είχε ισχυρή πλατφόρμα για την απογείωση του, το ίδιο του το DNA! Το DNA του πόντιου μαχητή, σφυρηλατημένο στην πορεία των αιώνων.

Τολμήρος, Εξκαθαρός, οραματιστής, ρισκαδόρος, αποφασιστικός, αυτοδημιούργητος, αυτός είναι ο **Δημήτρης Μελισσανίδης**. Από αυτούς που **πολέμησε και κέρδισε μάχες** που λίγοι περιμένουν ότι θα κέρδιζε. Σήμερα προσφέρει εργασία σε πάνω από 4.000 άτομα.

Εκτός από τις άγνωστες και πολλές αγαθοεργίες στα χνάρια του **Ζώρα**, του πατέρα του, ενδεικτικά αναφέρω την Εξ ολοκλήρου ανέγερση του εικονιζόμενου κτηρίου (φώτο) στην **Παναγία τη Σουμελά**.

Ο **Ζώρας** πέθανε το 2002 και ο ποντιακός τύπος τον αποχαίρετσε με πολλά δημοσεύματα και εγκωμιαστικές αναφορές. Για να αποτελέσει ένα ακόμη στολίδι της ένδοξης Ποντιακής ιστορίας.